

Bli inte hysterisk över valet i USA

6-2024 · DECEMBER 2024

Hans Bergström skriver om valet i USA: Donald Trump gjorde en riktigt usel valkampanj. Han förlorade klart den enda tv-sända debatten med Kamala Harris. I varje tal kom han med märkliga attacker och uttalanden, som tog bort fokus från kampanjens huvudbudskap. Han hade inte mycket av "ground game" – dörrknackning, bussning till vallokaler och dylikt – i förhållande till den väldiga insats av det slaget som Demokraterna satte in. Han hade betydligt mindre pengar än sin motståndare för tv-annonsering.

Men Trump vann. Och det rejält. Han besegrade Kamala Harris i samtliga sju på förhand utpekade "swing states" – Michigan, Wisconsin, Pennsylvania, North Carolina, Georgia, Nevada och Arizona. Han fick fler röster totalt än Demokraternas kandidat; det var första gången på 20 år som en Republikansk presidentkandidat lyckats med det. Han vann en andel av afroamerikaner, latinos, judiska väljare och ungdomar som ingen Republikan nått sedan Richard Nixon. Han vann arbetarväljarna.

En del överraskar mer än annat. Trump klarade sig betydligt bättre bland de kvinnliga väljarna med Harris som motståndare än vad han gjorde mot Biden fyra år tidigare. Likaså bland unga väljare, och svarta. Detta var grupper där Kamala Harris troddes ha särskild lockelse.

Resultatet kan inte förklaras med valrörelsen. Utslaget var en dom över Demokraternas vänstervridning, ända från starten av Bidens presidentperiod i januari 2021. Bakgrunden var att Biden ville ena partiet sedan han vunnit primärvalet våren 2020. Han mindes hur spänningarna i förhållande till socialisten Bernie Sanders hade skadat Hillary Clinton som presidentkandidat 2016. Han sökte undvika att detsamma skulle ske 2020. Därför gav han "progressives" allt de ville ha i sakpolitiken: öppna gränser, negativism mot polisen, slapp kriminalpolitik, enorma utgiftsprogram, stöd till identitetspolitik och politisk korrekthet i kulturella frågor.

Allt detta, och mycket därtill, ledde till hög inflation plus en stark känsla av otrygghet. Vi vet nu från många länder, däribland Sverige, att när oro kring brott och massiv invandring breder ut sig, tenderar den ta över från allt annat. Politiken har sin Maslovtrappa. Den grundläggande säkerheten måste vara tryggad, innan människor orkar intressera sig för andra utmaningar. Det är talande att till och med väljarna i San Francisco röstade bort sin borgmästare för att hon varit för svag i fråga om brottslighet. I Los Angeles röstade väljarna bort en distriktsåklagare som lät butiksplundrare gå fria. Trump fick den här gången stöd av fyra av tio väljare i New York och Kalifornien, två stora delstater med massiv övervikt av Demokrater.

Demokraterna har nu en svår självprövning att genomföra. Jag analyserar den i kapitel 13 i min bok "Presidentvalet 2024 och demokratin i Amerika". Den rör två huvudfrågor: Hur långt till vänster ska partiet gå? Ska partiet fortsätta att ägna sådan energi åt identitetspolitik och "woke" som det gjort på senare år? Denna självprövning är intressant också för det Socialdemokratiska partiet i Sverige. Den svenska MAGA, Magdalena Andersson, vet vad hon gör när hon har valt att ställa sig bakom Tidöregeringens kriminal- och invandringspolitik.

Donald Trump har erövrat en maktställning som inte ens Ronald Reagan hade. Republikanerna behärskar alla tre husen: Vita Huset, Representanthuset och Senaten.

Trump dominerar fullständigt sitt parti, där kongressmän är livrädda för att han ska stimulera utmanare till dem i primärvalen om de går emot presidenten. Trump har med sina utnämningar till Högsta Domstolen fått ett högsta rättsorgan i USA som står bakom honom i en av hans främsta ambitioner: att begränsa den självständiga makten för myndigheter i USA, av Trump benämnd "the deep state". Samma Högsta Domstol har med sommarens beslut ifråga om immunitet för presidenter stärkt presidentämbetets auktoritet. Att Trump vann inte endast elektorskollegiet utan även "the popular vote" adderar en legitimitet som han saknade efter valet 2016.

De personer som Trump nominerat för topposter i sin administration konfirmerar att han tänker använda sin makt. De är alla totalt lojala mot hans program och person. De är i de flesta fall "disruptors", inriktade på att förändra hur staten fungerar. Insidesrapporter säger att ett tredje kriterium för Trump har varit att de han nominerar också ska gå fram bra i tv-rutan. Han tycks ha ägnat betydande tid åt att se klipp från kandidaters tv-framträdanden. Typiskt Trump och lite komiskt, men inte alldeles utan relevans i en tidsålder som präglas av motsatsen till Wallenbergarnas valspråk "Verka, inte synas".

Men ha inga illusioner: Trump är denna gång utomordentligt väl förberedd även i sakfrågor, via team som har arbetat länge och ytterst konkret med vad som ska göras från första dagen.

Två frågor kommer först: 1) Att stoppa den illegala invandringen till USA och inleda deportation av dem som vistas i landet utan tillstånd. 2) Att radikalt ändra energipolitiken, med tillstånd för oljeutvinning på federal mark, pipeline från Kanada och upphävande av Bidens mandat för elbilar.

Hur allvarligt är detta? Allt tyder på att de aviserade deportationerna kommer att inriktas på tre grupper: illegala invandrare som har dömts för brott i USA, sådana som har fått sin asylansökan avslagen i domstol men sedan avvikit samt personer som uteblivit när de kallats till domstol för att få sin sak prövad. En aktion av det slaget är rimlig. Det tycker även en stor majoritet av amerikaner med latinamerikansk bakgrund som har kommit till USA på mödosam legal väg. Barack Obama gjorde detsamma som president.

I klimatpolitiken sker nu en vändning 180 grader. Man ska dock veta att det mesta av de praktiska åtgärderna här genomförs av delstater och städer, liksom att innovationskraften i amerikanskt näringsliv fortsätter verka för nya lösningar. Det finns också en god möjlighet att Trump-administrationen väcker liv i kärnkraften igen, något som skulle betyda mycket för att ta oss bort från fossilberoende.

En kampanj kommer för avreglering och för omorganisation av den vildvuxna floran av "agencies" i USA. Den är behövlig. Risken är att Trump är mer inriktad på hämnd för sin person än på saken. Man bör dock vara medveten om att varje sektor har starka intressen bakom sig, även hos Republikaner i kongressen. Det är inte lätt att göra revolution i den federala staten.

För Europa är förstas oron för Ukraina och för handelskrig stor. Perspektiv förskjuts dock, och tiden hade nog varit mogen för ansträngningar att åstadkomma ett stilleståndsavtal i det förfärliga kriget även Trump förutan. Trumps tro på tullar är djupt bekymmersam. Han kan tänkas använda dem som förhandlingskort för att i fallet med EU minska dess handelshinder mot bilimport. Marco Rubio som utrikesminister förstår säkert att det är dumt att inleda handelskrig mot sina allierade, när det är Kina som utmanar världen. Men en del tyder på att Trump verkligen tror på tullar som metod för att minska budgetunderskottet, vilket kan göra att han verkligen inför dem i bred skala. En välkommen förlängning av 2017 års tillväxtfrämjande skattereform behöver kompletteras med ökade statsinkomster, och Trump tycks ha illusionen att tullar

kan spela en roll här. Generella tullökningar kräver kongressens bifall; Trump kan möjligen göra ett försök att trotsa rättsläget i denna fråga.

Trump har bråttom. Om två år är det val till kongressen igen, och det är högst sannolikt att Demokraterna återtar majoriteten i Representanthuset, kanske även Senaten där valkartan ser svår ut för Republikanerna 2026.

Man får heller inte glömma en evig sanning, nämligen att verkligheten bryter in med en kraft som lätt tar över agendan. Mycket kan hända på världsscenen som gör det omöjligt för presidenten att upprätthålla en isolationistisk pose av "America First". När som helst kan svällande budgetunderskott leda till stigande räntor för att statsobligationer ska gå att sälja, med finanskris i släptåg.

Trumps dominans i amerikansk politik, och därmed för världen, har förlängts på ett sätt som är oönskat för de flesta av oss (jag röstade motvilligt på Kamala Harris denna gång, för att få ett slut på epoken Trump och förhoppningsvis få tillbaka ett mer traditionellt Republikanskt parti). Han har också utsett en arvtagare i form av JD Vance. Men låt oss inte bli hysteriska. USA är komplext och inte enkelt att totalt styra om, ens från Vita Huset. Gång på gång har historien visat att den som övertolkar sitt mandat framkallar rejäl baksmälla. Om två år är det val igen. Den valkampanjen inleds om ungefär ett år....

Hans Bergström

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och bor sedan många år i USA. Han är aktuell med boken "Presidentvalet 2024 och demokratin i Amerika" (Timbro förlag).